

ALBERT CAMUS

—

Naličje i lice

S francuskoga prevela
Marija Paprašarovski

Hrvatsko filološko društvo
biblioteka *književna* smotra

disput

Zagreb, 2019.

Jeanu Grenieru

IRONIJA

Prije dvije godine upoznao sam jednu staricu. Bila je bolesna i čvrsto je vjerovala da će umrijeti. Cijela desna strana bila joj je oduzeta. Imala je samo polovicu sebe na ovom svijetu kad joj je druga već postala nepoznata. Donedavno sitna, živahna i brbljiva starica, sad je bila svedena na tišinu i nepokretnost. Sama po cijele duge dane, nepismena, neosjetljiva, čitav je život posvetila Bogu. Vjerovala je u njega. A dokaz je taj što je imala kronicu, olovnu figuricu Krista i gipsanog svetog Josipa koji nosi Dijete. Sumnjala je u neizlječivost svoje bolesti, ali je to ponavljala da bi se drugi zanimali za nju, predajući se, uostalom, Bogu kojeg nije znala voljeti.

Toga dana netko se zanimao za nju. Bio je to jedan mladić. (Vjerovao je da u tome ima neke istine, a osim toga znao je da će ta žena umrijeti, ne zamarajući se tim proturječjem.) Pokazao je pravo zanimanje za jad te starice. A to je ona zaista osjetila. I to je zanimanje bilo neočekivana sreća za bolesnicu. Govorila mu je žustro o svojim bolima: bila je na izmaku, a ionako tre-

ba prepustiti mjesto mladima. Dosađuje li se? To je bilo očito. Nitko s njom nije razgovarao. Bila je u svom kutku, kao kakav pas. Bolje da se to okonča. Jer više je voljela umrijeti nego biti nekome na teret.

Glas joj je poprimio svadljiv ton. Bio je to glas s tržnice, kao kod cjenkanja. No taj je mladić shvaćao bit. Mislio je da je bolje biti drugima na teret nego umrijeti. Ali to je upućivalo samo na jednu stvar: da nikada, zacijelo, nikome nije bio na teret. I upravo je tako govorio toj starici – jer je bio vidio njezinu kronicu: “Ostaje vam dragi Bog”. Bilo je to točno. Ali čak su je i u tom pogledu gnjavili. Ako bi ostala dugo u molitvi, ako bi joj se pogled izgubio na nekom detalju zidnog saga, kći bi joj rekla: “Evo ova se opet moli!”

“Kakve to veze ima s tobom?” rekla bi bolesnica.

“Nema nikakve veze sa mnom, ali mi na koncu ide na živce.”

I starica bi zašutjela prateći kćer dugim pogledom punim prigovora.

Mladić je sve to slušao osjećajući neku golemu, nepoznatu bol koja mu je pritiskala grudi. A starica je i opet rekla: “Vidjet će ona već kada ostari. I njoj će to trebati!”

Osjećalo se da se ta starica oslobodila svega, samo ne Boga, posve predana toj posljednjoj mucu, čestita po potrebi, odveć lako uvjerena da je ono što joj ostaje jedino dostojno ljubavi, utonula naposljetku, nepovratno, u bijedu čovjeka u Bogu. No neka se nada u život ponovno probudi jer Bog nije snaga protivna interesima čovjeka.

Sjeli su za stol. Mladić je bio pozvan na večeru. Starica nije jela jer hrana teško pada navečer. Ostala je u svom kutku, iza leđa onome koji ju je bio saslušao. A osjećajući da ga promatra, on je slabo jeo. Pa ipak, večera je trajala. Da bi produžili to druženje, odlučili su otići u kino. Baš se prikazivao neki zabavni film. Mladić je nerazborito prihvatio, ne misleći na biće koje je i dalje nastavilo postojati njemu iza leđa.

Gosti su ustali da bi oprali ruke prije izlaska. Nije, očito, bilo ni govora o tome da i starica pođe. Čak i kad ne bi bila nemoćna, zbog svoje neukosti ne bi shvatila film. Govorila je da ne voli filmove. U biti nije ništa shvaćala. Bila je u svom kutku, uostalom, besciljno obuzeta zrnima krunice. Imala je u nju neograničeno povjerenje. Ona tri predmeta koja je čuvala predstavljala su joj materijalnu točku u kojoj počinje božansko. Počevši od krunice, Krista ili svetog Josipa, iza njih otvarala se velika, duboka tama u koju je polagala svu nadu.

Svi su bili spremni. Primicali su se starici da bi je poljubili i zaželjeli joj ugodnu večer. Ona je već shvatila i snažno je stezala krunicu. No činilo se da taj pokret može ukazivati koliko na očaj toliko i na gorljivost. Izljubili su je. Preostao je još samo taj mladić. Nježno je stegnuo staričinu ruku i već se okretao od nje. Ali ona je vidjela da odlazi onaj koji se bio zanimao za nju. Nije željela ostati sama. Već je osjećala užas samoće, produjenu nesanicu, varljiv razgovor u četiri oka s Bogom. Bojala se, oslanjala se još samo na čovjeka, i hvatajući se za jedino biće koje je pokazalo zanimanje za nju, nije

mu ispuštala ruku, stezala ju je, nespretno mu zahvaljujući da bi opravdala tu upornost. Mladić je bio zbuđen. Drugi su se već počeli okretati i pozivati ga da se požuri. Film je počinjao u devet sati i bolje je bilo doći malo ranije da ne čekaju na blagajni.

Osjećao je da se suočava s najstrašnijom nevoljom koju je ikada upoznao: s nevoljom jedne slabe starice koju napuštaju da bi išli u kino. Želio je otići i sakriti se, nije želio znati, pokušavao je izvući ruku. Na trenutak osjetio je divljačku mržnju prema toj starici i poželio ju je svom snagom pljusnuti.

Uspio se naposljetku povući i otići, dok je bolesnica, napola podignuta u naslonjaču, užasnuta gledala kako iščezava jedino sigurno uporište na koje se mogla osloniti. Ništa je sada nije štitalo. I posve predana mislima o smrti, nije točno znala što je plaši, ali osjećala je da ne želi biti sama. Bog joj ničemu nije služio osim što ju je otimao ljudima i ostavljao samu. Nije željela napustiti ljude. Zbog toga je počela plakati.

Ostali su već bili na ulici. Ustrajno grizodušje obuzimalo je mladića. Podigao je pogled prema osvjetljenom prozoru, velikome mrtvom oku u tihoj kući. Oko se sklopilo. Kći bolesne starice rekla je mladiću: “Uvijek gasi svjetlo kad je sama. Voli ostati u mraku.”

Taj je starac likovao, mrštio se, mahao poučno kažiprstom. Govorio je: “Meni je otac davao pet franaka na tjedan da bih se zabavljao sve do druge subote. E pa, nalazio sam načina da stavim na stranu nekoliko novčića. Najprije, da bih obišao zaručnicu, hodao sam li-